

Сучасні тенденції страхового захисту органічної продукції аграрних виробників

Павленко О.П.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та банківської справи
Дніпровського державного аграрно-економічного університету

У статті розглянуто показники ціноутворення органічної продукції аграрного сектору України. Проаналізовано рівень рентабельності органічної і традиційної продукції рослинництва в середньому по Україні. Проведено аналіз показників страхового захисту за видами сільськогосподарських культур органічного виробництва.

Ключові слова: страховий захист, страхування, органічна продукція, аграрне виробництво, страхова сума, страхові виплати, андеррайтинг.

Павленко О.П. СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ СТРАХОВОЙ ЗАЩИТЫ ОРГАНИЧЕСКОЙ ПРОДУКЦИИ АГРАРНЫХ ПРОИЗВОДИТЕЛЕЙ

В статье рассмотрены показатели ценообразования органической продукции аграрного сектора Украины. Проанализирован уровень рентабельности органической и традиционной продукции растениеводства в среднем по Украине. Проведен анализ показателей страховой защиты по видам сельскохозяйственных культур органического производства.

Ключевые слова: страховая защита, страхование, органическая продукция, аграрное производство, страховая сумма, страховые выплаты, андеррайтинг.

Pavlenko O.P. MODERN TENDENCIES OF INSURANCE PROTECTION OF ORGANIC PRODUCTS OF AGRARIAN PRODUCERS

The article considers the indicators pricing of organic produce in the agrarian sector of Ukraine. The level profitability of organic and traditional crop production in the average in Ukraine has been analyzed. The author also carried out an analysis of indicators of insurance protection by types of organic crops.

Keywords: insurance protection, insurance, organic products, agrarian production, insurance sum, insurance payments, underwriting.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Останніми роками набуває все більших масштабів виробництво органічної продукції аграрними виробниками на сільськогосподарському ринку. Українські аграрні підприємства мають значний потенціал до виробництва органічної продукції. Сучасний ринок органічної продукції, виробленої аграріями України, перебуває в стані становлення, а тому потребує підтримки Аграрного фонду для подальшого розвитку і проведення дослідження у цьому напрямі. Перспективою у сфері виробництва органічних видів продукції виступає своєчасний страховий захист ризиків сільськогосподарських підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед авторів, публікації яких присвячено дослідженням у сфері органічного виробництва аграрними підприємствами, варто відзначити таких: Н.В. Беляєва, С.В. Журавель, П.С. Зоря, С.Я. Ковальчук, С.В. Мамалига, Б. Сидорук, Ю.В. Славгородська, О.М. Маслак,

О.В. Шубравська та ін. [4–7; 9; 10]. Але слід приділити більшу увагу перспективам страхового захисту ризиків аграрних виробників.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження сучасних тенденцій та перспектив розвитку страхового захисту органічної продукції аграрних товаровиробників України в мінливих умовах економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виробництво органічної продукції в Україні за останні п'ять років перебуває у стадії динамічного розвитку. У Мінагрополітики називають цей напрям перспективним і відзначають, що виробництво органічних товарів може збільшитися в кілька разів. Для цього є всі передумови: в Європі, основному ринку збуту української продукції, обсяг споживання еко продукції щорічно збільшується на 10%. Приріст виробництва органічної продукції в Україні за останні п'ять років становив 90%, органічне виробництво розвивається швид-

кими темпами. Сьогодні виробники органічної продукції обробляють 400 тис. га, це близько 1% від загальної площі оброблюваних в Україні наділів. Нині в Україні отримали сертифікат відповідності органічним стандартам компанії, які виробляють зернові, кабачки, цибулю, ревінь, перець, лаванду, шавлію, троянду, розмарин, коріандр, гриби, горіхи, вершки й олії, м'ясо, яйця та ін. Зростання виробництва органічної продукції в Україні передусім пов'язане зі збільшенням її споживання в Європі. Обсяги органічної продукції, що експортується з України до країн Західної Європи, стабільно зростають. Приблизно 90–95% української органічної продукції експортується, а це сировина – зерно пшениці. Так, у минулому році значно збільшився експорт органічної продукції. За даними компанії «Органік Стандарт», з України в інші країни було поставлено 165 тис. т товару, що в 2,5 рази більше, ніж у 2015 р. У грошах це 40 млн. євро проти 21 млн. євро у попередньому році.

На міжнародному ринку 1 т органічної пшениці коштує 260–280 євро, тоді як на внутрішньому ринку – 150 євро, тому українських виробників приваблює ціна. У середньому органічна продукція коштує дорожче на 40%. Імпортери із Західної Європи надають перевагу роботі з великими господарствами України, оскільки це спрощує процедуру оформлення імпортованої продукції. За останні роки за допомогою проекту FiBL імпортери ознайомилися і встановили ділові зв'язки з багатьма новими експортерами з України [8].

За інформацією FiBL та IFOAM («Світ сільського господарства. Статистика та тренди 2018»), у 2016 р. в Україні налічувалося 294 господарства, що отримали статус органічного, а загальна площа сільськогосподарських земель, обробіток яких здійснювався з дотриманням принципів органічного виробництва, становила 381,2 тис. га (0,9% від загальної площі земель с/г призначення України), з яких 91,6 тис. га перебували у перехідному періоді. Також в Україні сертифіковано 550 тис. га дикоросів. Майже половина с/г угідь України, сертифікованих як органічні, зайняті під вирощуванням зернових (45,4%). Понад 18% таких угідь займали олійні, ще 5,3% – бобові, а також овочі – 1,6% та фрукти – 0,7% [11].

Найвища частка органічних продуктів у загальному ринку виробленої сільськогосподарської продукції належить трьом країнам: Данії – 9,7%; Люксембургу – 8,6%; Швейцарії – 8,4%.

У Швейцарії однією з вимог до органічних продуктів є зменшення викидів CO₂ під час їх виробництва і транспортування. Зазначимо, що Швейцарія посідає перше місце у світі зі споживання екопродукції на душу населення. У 2015 р. один швейцарець витратив на покупку такого товару 221 євро. Далі йдуть Люксембург – 164 євро і Данія – 162 євро, наводить дані IFOAM (Міжнародна федерація органічних сільськогосподарських рухів) [12].

У цілому обсяг світового ринку органічної продукції в 2015 р. становив 60 млрд. євро. З них 43% припадають на США, 13% – на Німеччину і 8% – на Францію. У 2015 р. було видано трохи більше 200 сертифікатів на виробництво екотоварів. Дані за 2016 р. ще підраховуються, але впевнені, що їх буде видано більше, ніж за попередній період. У Європі вартість сертифіката становить від 10 тис. до 340 тис. грн. залежно від обсягу виробництва і кількості найменувань продукції. Для його отримання фермеру необхідно пройти низку процедур. Протягом трьох років під час вирощування рослинної продукції не можна використовувати отрутохімікати та пестициди. Така земля знаходиться в перехідному періоді, і фермер не може продавати продукцію як органічну. Потрібно бути готовим до того, що прибуток у ці роки буде нижчим. Справа в тому, що врожайність знижується, а вирощена продукція продається за ринковою ціною, оскільки ще не є органічною. Така сама ситуація й під час вирощування тварин. У перехідні три роки не можна колоти гормони, антибіотики (якщо це не загрожує життю тварини) тощо. Корм також повинен бути органічним. Але прибутковість цього бізнесу трохи вища, ніж за вирощування «звичайної» продукції, – близько 20%. «Органічна Україна» прогнозує, що кількість сертифікованих земель під органічне виробництво в країні у 2017 р. може збільшитися на 10% – до 450 тис. га. У країнах Європейського Союзу споживають більше екотоварів, аніж виробляють, і кожен рік обсяги споживання зростають на 10%. Окрім того, країни Євросоюзу докладають зусиль, щоб скоротити обсяги поставок із Китаю і збільшити їх із прилеглих країн, у тому числі й з України [8].

Законом України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції», прийнятого 10.07.2018, встановлено загальні засади правового регулювання у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції. Зазначеним Законом запрова-

джується чітка та прозора система реєстрації органів сертифікації, операторів ринку та органічного насіння, визначається механізм державного контролю (нагляду) над діяльністю суб'єктів ринку органічної продукції та встановлює їхню відповідальність за порушення законодавства у цій сфері. Разом із цим регламентуються процедури сертифікації органічного виробництва й обігу органічної продукції та встановлюються вимоги до органів сертифікації та їх функції.

Прийняття «органічного» законодавства надає подальшого поштовху до сталого розвитку органічного виробництва в Україні, сприятиме підвищенню конкурентоспроможності органічної продукції та розширенню зовнішніх ринків для її збуту [1; 2]. Окрім того, законодавство у сфері регулювання органічного виробництва є важливим для гармонізації національного законодавства з європейськими вимогами у сфері органічного виробництва.

Для визначення ефективності використання виробництва сільськогосподарської продукції нами проаналізовано цінову ситуацію на ринку продуктів органічного виробництва. Ситуація щодо співвідношення попиту та пропозиції на ринку органічної продукції може швидко змінюватися через частково нестабільні ціни, нині існує надлишок на ринку органічних зернових, унаслідок чого припинено імпорт (що також впливає на українських постачальників).

В Україні серед сільськогосподарських культур, які вирощуються органічними господарствами, найбільшу частку за площею сільськогосподарських угідь займають зернові (48,1%), олійні (16,2%) і бобові (4,6%). Усі інші культури займають близько 31% використову-

ваних земельних угідь. Станом на 2016 р. в Україні площа сільськогосподарських угідь під виробництвом органічної продукції становила 411 200 га, що є 11-м показником у Європі, обсяг вітчизняного ринку органічної продукції становив більше 650 млн. грн. Незважаючи на переконання багатьох споживачів, що ціна на органічну продукцію є в два-три рази вищою, ніж ціна на традиційні сільськогосподарські продукти, реальне цінове співвідношення реалізованої органічної й традиційної продукції рослинництва, виробленої аграрними підприємствами України в 2016 р., має невелику різницю (табл. 2).

Цінова політика агровиробників має будуватися на принципах окупності, фінансування і беззбитковості та водночас покривати витрати на внесення органічних добрив. Використання даної методики розрахунку ціни дасть змогу виробникам органічної продукції не лише отримати прибуток від виробничо-збутової діяльності, а й створити умови для подальшого розвитку, збільшуючи обсяги виробництва і розширюючи асортимент продукції.

Занадто низький рівень рентабельності свідчить про високі затрати на виробництво сільськогосподарської продукції, а галузь тваринництва у сфері виробництва м'яса взагалі була від'ємною протягом останніх 20 років. Разом із тим висока динаміка зростання рентабельності за останні п'ять років прослідковується за такими культурами, як соняшник, зерно пшениці, цукровий буряк. Таким чином, не підлягає сумніву, що рівень рентабельності органічного сільськогосподарського виробництва в Україні й західних країнах достатньо високий. Окрім того, досвід низки органічних господарств показує, що суттєва економія на

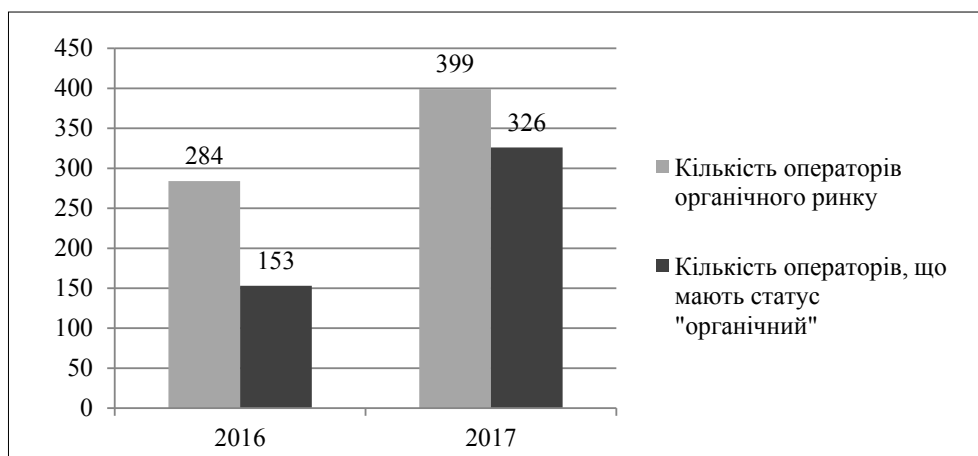

Рис. 1. Органічне виробництво в Україні

Джерело: за інформацією ТОВ «Органік Стандарт»

Таблиця 1

**Середні ціни реалізації продукції сільського господарства
сільськогосподарськими підприємствами України в 2013–2017 рр., грн./т***

Роки	Культури зернові та зернобобові	Насіння культур олійних	Буряк цукровий фабр.	картопля	Культури овочеві		Культури плод. та ягідні	С/г тварини (у живій масі)	Молоко	Яйця, грн. за тис. шт.
					усього	з них з закритого ґрунту				
2010	1122,2	2945,0	478,5	2131,5	2488,6	7604,5	2386,5	10768,7	2936,3	470,2
2011	1374,7	3313,9	516,0	2033,2	2090,0	8190,0	2975,1	11952,8	3036,6	520,9
2012	1545,8	3585,5	426,8	1138,5	1924,2	9502,3	2551,9	13412,2	2657,3	628,5
2013	1299,8	3087,5	397,8	1860,9	2354,0	9388,2	3010,8	12901,3	3364,0	656,7
2014	1801,4	4062,8	494,2	2173,6	2514,3	11312,6	2429,1	15736,9	3588,4	782,4
2015	2912,1	7531,5	788,6	2436,3	3903,4	15728,1	5894,5	21966,2	4347,3	1333,2
2016	3414,0	8656,1	848,6	2631,8	3924,2	16639,4	5863,8	22468,0	5461,8	1108,7
2017	3771,6	9132,0	825,3	3296,3	4136,1	21280,3	8766,6	31838,4	7234,0	1145,9

*без ПДВ, дотацій, транспортних, експедиційних та накладних витрат.

Джерело: за даними Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Таблиця 2

**Динаміка цін реалізації органічної й традиційної продукції рослинництва
аграрними підприємствами України**

Види продукції	Традиційна продукція, грн./ц			Органічна продукція, грн./ц			Співвідношення цін органічної і традиційної продукції, %		
	2014р.	2015р.	2016 р	2014р.	2015р.	2016 р	2014р.	2015р.	2016р.
Пшениця	176,6	261,9	340,0	259,2	269,4	348,5	146,8	102,9	102,5
Жито	129,8	160,0	355,5	244,6	258,1	384,4	188,4	161,3	108,1
Кукурудза	138,5	248,1	304,0	178,7	285,8	328,7	129,0	115,2	108,1
Ячмінь	134,4	230,0	325,0	227,7	349,2	395,0	169,4	151,8	121,5
Овес	157,0	151,6	189,7	278,3	267,5	240,1	177,3	176,5	126,6
Соняшник	406,3	753,2	900,0	505,7	853,0	1295,4	124,5	113,3	143,9
Соя	440,0	543,5	870,0	599,4	549,2	967,7	136,2	101,0	111,2
Овочі	251,4	390,3	456,2	392,2	633,4	781,0	156,0	162,3	171,2

Джерело: за даними офіційного веб-сайту Федерації органічного руху України.

URL: <http://www.organic.com.ua>

мінеральних добривах значно знижує собівартість вирощеної продукції, незважаючи на високу вартість органічних елементів живлення і захисту рослин [9].

Окрім економічних ефектів, страхування органічного виробництва сприятиме формуванню низки екологічних ефектів: очищення земельних угідь, поліпшення показників їхньої родючості, відновлення агроєкосистем, внесення органічних добрив під посіви, поліпшення якості сировини.

Багато землекористувачів сільськогосподарського призначення мають мету отримати якомога більше прибутків, нехтуючи при

цьому елементарними правилами сільськогосподарського землекористування: використовуються недозволені для обробки сільськогосподарських культур хімічні препарати, обробки шкідливими хімічними речовинами поблизу населених пунктів без попередження місцевих жителів тощо [7, с. 273].

Сучасні підходи до використання органічних методів аграрного виробництва повинні передбачати насамперед обробку посівів та внесення органічних добрив, що має відносно невисокі витрати та сприятиме підвищенню врожайності сільськогосподарських культур (табл. 3). Але з 90-х років минулого сторіччя

обсяги внесення органічних добрив скоротилися у 26 разів. Страхування органічного виробництва сільськогосподарських культур у 2017 андерайтинговому році свідчить, що було укладено 19 договорів страхування органічного виробництва с/г культур (або 2% від загальної кількості договорів страхування с/г культур) на загальній площі 7,4 тис. га (1,1% від загальної застрахованої площі). Страхова сума у 79,1 млн грн. становить 1,3% від загальної страхової суми, а страхова премія у 3,6 млн. грн. – 1,8% від загальної страхової премії, отриманої страховими компаніями від страхування сільськогосподарських культур. Середня ставка премії страхування органічного виробництва перевищує загальну середню ставку премії і становить 4,6% (табл. 4).

За результатами андерайтингової діяльності в 2017 р. на території України здійснювалося страхування 16-ти видів сільськогосподарських культур. Порівняно з 2016 р. кількість застрахованих культур залишилася сталою, але відбулися незначні зміни в структурі застрахованих культур: не було договорів страхування гарбузів та льону, але натомість було застраховано сорго та яре жито. Показники страхування у 2017 р. наведено в табл. 5.

Найбільша сума страхових премій з 1 га в 2017 р. припадала на цукровий буряк – 1 270 грн. Як видно з табл. 5, найбільше від усіх зібраних із ринку страхових премій було зібрано за договорами страхування озимої пшениці (111,9 млн. грн., або 54,7%), далі йдуть: кукурудза (61,3 млн. грн., або 30,0%),

Рис. 2. Динаміка рентабельності продукції сільського господарства

Джерело: за даними Державної служби статистики України.

URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Таблиця 3

Внесення органічних добрив аграрними товаровиробниками України

Показники	Одиниці виміру	1990	1996	2000	2013	2014	2015	2016	2017
Всього внесення органічних добрив	1000 т	260726,8	81264,2	28964,1	9652,9	9898,4	9662,7	9162,9	9273,9
Внесення органічних добрив на одиницю площі с/г угідь	кг / га	6207,8	1944,1	692,9	232,6	238,5	232,8	220,8	223,5
Площі, оброблені органічними добривами	млн.га	5,5	1,9	0,7	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5
Частка площ з органічними добривами, до загал. площі с/г угідь	%	13,1	4,5	1,7	1,0	1,0	1,0	1,2	1,2

Джерело: за даними Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Таблиця 4

Зведені дані страхування с/г культур органічного виробництва, 2017 р.

Культура	К-ть договорів	Площа, га	Страхова сума, грн.	Сума премій, грн.	Середня ставка премії, %	Сума премій на гектар, грн./га
Озима пшениця	17	7 141	77 856 200	3 549 296	4,6%	497
Озиме жито	1	104	764 400	23 620	3,1%	227
Ярий ячмінь	1	136	505 400	32 952	6,5%	242
Всього	19	7 381	79 126 000	3 605 868	4,6%	489

Джерело: за даними офіційного веб-сайту «Форіншурер». URL: <https://forinsurer.com/files/file00624.pdf>

Таблиця 5

Показники страхового захисту сільськогосподарських культур у 2017 р.

Культура	К-ть договорів	Площа, га	Страхова сума, грн.	Сума премій, грн.	Середня ставка премії, %	Сума премій, грн./га
Озима пшениця	453	414 538	3 142 993 024	111 880 932	3,6	270
Озимий ріпак	241	95 401	396 643 931	12 051 882	3,0	126
Кукурудза	89	70 209	1 529 975 022	61 328 076	4,0	874
Соняшник	61	36 747	374 017 703	5 294 230	1,4	144
Озимий ячмінь	24	9 417	40 381 201	1 457 110	3,6	155
Соя	21	7 139	112 515 508	2 379 945	2,1	333
Озиме жито	20	5 866	32 701 209	1 091 361	3,3	186
Ярий ячмінь	13	3 661	54 851 220	851 847	1,6	233
Цукровий буряк	11	4 790	119 955 945	6 082 837	5,1	1 270
Горох	11	3 632	22 921 208	564 943	2,5	156
Яра пшениця	6	2 841	23 488 231	537 173	2,3	189
Сорго	2	1 107	6 304 428	131 762	2,1	119
Гречка	2	215	2 313 823	104 517	4,5	486
Квасоля	1	1 403	48 698 272	633 078	1,3	451
Яре жито	1	136	505 400	32 952	6,5%	242
Овочі, сад	1	43	5 100 000	24 225	0,5%	567
Загалом	957	657 144	5 913 366 125	204 446 870	3,5%	311

Джерело: за даними офіційного веб-сайту «Форіншурер». URL: <https://forinsurer.com/files/file00624.pdf>

озимий ріпак (12,1 млн. грн., або 5,9%), цукровий буряк (6,1 млн. грн., або 3,0%), соняшник (5,3 млн. грн., або 2,6%) та соя (2,4 млн. грн., або 1,2%).

Як видно з представлених даних на рис. 3, найбільше договорів було укладено на страхування озимої пшениці (453 договори, або 47,3%). На другому місці озимий ріпак (241 договір, або 25,2%), далі йдуть: кукурудза (89 договорів, або 9,3%), соняшник (61 договір, або 6,4%), озимий ячмінь (24 договори, або 2,5%), соя (21 договір, або 2,2%) та озиме жито (20 договорів, або 2,1%).

Дані, наведені на рис. 4, показали, що обсяг страхової відповідальності за сільськогосподарськими культурами розподілився так: першість посідають договори зі страхування озимої пшениці (3,143 млрд. грн., або 53,2%), далі йдуть: кукурудза (1,530 млрд. грн., або

25,9%), озимий ріпак (396,6 млн. грн., або 6,7%), соняшник (374,0 млн. грн., або 6,3%), цукровий буряк (119,9 млн. грн., або 2,0%) та соя (112,5 млн. грн., або 1,9%). У 2017 р. порівняно з 2016 р. зросла страхова сума за договорами страхування озимого жита, кукурудзи, озимого ріпаку та квасолі. Водночас скоротилася страхова сума за договорами страхування гречки, сої, ярої пшениці, цукрового буряку та соняшнику. У 2017 р. порівняно з 2016 р. зріс обсяг страхових премій, зібраних за договорами страхування кукурудзи, озимого жита, озимого ріпаку та квасолі. Водночас, скоротився обсяг страхових премій, зібраних за договорами страхування гречки, сої, ярої пшениці та соняшнику. У звітному 2017 р. значно зросла кількість договорів страхування озимого ріпаку (у 3,6 рази, з 67 до 241 договору) та дещо кукурудзи (з 54 до 89)

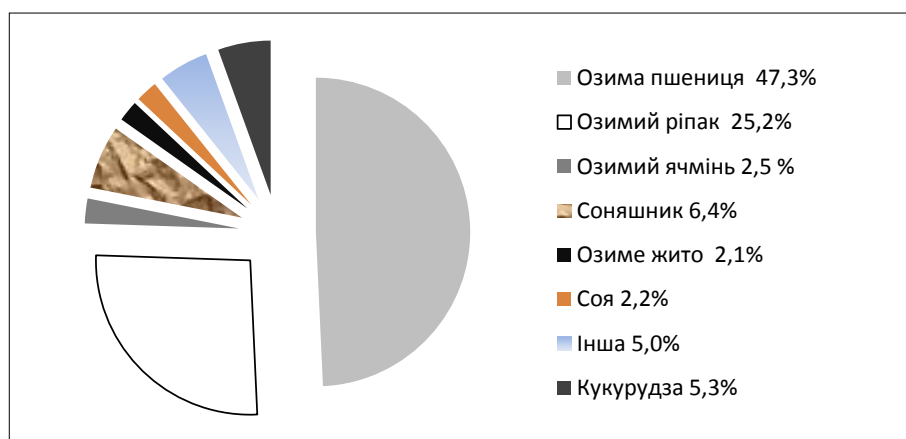

Рис. 3. Відсоток договорів страхового захисту сільськогосподарських культур у 2017 р.

Рис. 4. Відсоток страхової суми за видами культур органічного виробництва в 2017 р.

порівняно з 2016 р. Відбулося незначне зменшення договорів страхування озимої пшениці – з 453 до 471 та соняшнику – з 61 до 98 відповідно, що видно з табл. 6. Страхові виплати за видами сільськогосподарських культур у 2017 р. становили 7 628,542 тис. грн.

Озиме жито займає незначну частку у виплатах на органічному страховому ринку – 2,2%. Найбільшу частку у виплатах займав ріпак озимий – 58,7% питомої ваги в структурі чотирьох культур, друге місце за страховими виплатами посідає озима пшениця – 39,0% частки виплат по ринку.

У табл. 7 та 8 наведено інформацію щодо договорів страхування у 2017 андерайтинговому році, що були пов'язані з програмами фінансування сільгоспвиробників. Як видно з таблиці 7, кількість договорів, укладених у рамках участі страхових компаній у цих програмах, зросла з 255 у 2016 р. до 309 у 2017 р. (або на 21%). Темп зростання кількості договорів за програмами фінансування сільгоспвиробників співпадає з темпом росту загальної

кількості договорів. Це підтверджує той факт, що їхня частка у загальній кількості договорів залишилася практично незмінною (32,3% у 2017 р. проти 32,9% у 2016р.). Натомість частка таких договорів у загальній застрахованій площі становила в 2017 р. 30%, що на 4,5 п. п. більше, ніж у попередньому році. Суттєво зросла також їхня частка у загальній страховій сумі (з 33,9% у 2016 р. до 52,9% у 2017 р., або на 19 п. п.) та в загальній сумі зібраних страхових премій (з 44,7% у 2016 р. до 66% у 2017 р., або на 21,3 п. п.). Водночас відсоток виплат, які були здійснені за договорами, пов'язаними з програмами фінансування с/г виробників, у загальних виплатах 2017 р. скоротився порівняно з 2016 р. на 34 п. п. (з 39% до 5%).

За даними 2017 р., було укладено 23 договори на страхування тварин (13 – ВРХ, 9 – страхування свиней та 1 – страхування свійської птиці). Загальна страхова сума становила 316 млн. грн., а сплачена страхова премія – 2,4 млн. грн. Кількість звернень

Таблиця 6

Страхові виплати в розрізі сільськогосподарських культур, 2017 р.

Культура	Сума виплат (зима), грн.	Сума виплат (весна-літо), грн.	Загальна сума виплат за рік, грн.	Частка у виплатах по ринку, %	Рівень виплат, %
Озимий ріпак	4 479 690	-	4 479 690	58,7	37,2
Озима пшениця	2 393 241	584 111	2 977 352	39,0	2,7
Озиме жито	171 500	-	171 500	2,2	15,7
Загалом	7 044 431	584 111	7 628 542	100,0	3,7

Джерело: за даними офіційного веб-сайту «Форіншурер». URL: <https://forinsurer.com/files/file00624.pdf>

Таблиця 7

Страховання, що пов'язане з програмами фінансування аграрних виробників у 2016 р.

Програма	Кількість договорів	Застрахована площа, га	Страхова сума, грн.	Страхові премії, грн.	Виплати, грн.
Аграрний фонд	223	166 594	2 866 277 592	126 093 764	381 500
ДПЗКУ	85	29 858	254 404 094	8 505 324	0
Інші	1	527	9 154 782	274 643	0
Загалом	309	196 979	3 129 836 468	134 873 731	381 500

Джерело: за даними офіційного веб-сайту «Форіншурер». URL: <https://forinsurer.com/files/file00624.pdf>

Таблиця 8

Страховання, що пов'язане з програмами фінансування аграрних виробників у 2017 р., %

Програма	Частка у загальній кількості договорів	Частка у застрахованій площі	Частка у страховій сумі	Частка у страховій премії	Частка у страхових виплатах
Аграрний фонд	23,3	25,4	48,5	61,7	5,0
ДПЗКУ	8,9	4,5	4,3	4,2	0
Інші	0,1	0,1	0,2	0,1	0
Загалом	32,3%	30,0%	52,9%	66,0%	5,0%

Джерело: за даними офіційного веб-сайту «Форіншурер». URL: <https://forinsurer.com/files/file00624.pdf>

Таблиця 9

Зведені дані зі страхування сільськогосподарських тварин, 2017 р.

Вид тварин	К-ть договорів	Страхова сума, грн.	Сума премій, грн.	Виплати, грн.	Середня ставка премії, %
Свині	9	190 436 212	1 867 156	0	1,0%
ВРХ	13	111 514 671	486 070	0	0,4%
Птиця свійська	1	14 049 785	73 059	0	0,5%
Загалом	23	316 000 668	2 426 285	0	0,8%

Джерело: за даними офіційного веб-сайту «Форіншурер». URL: <https://forinsurer.com/files/file00624.pdf>

за страховим відшкодуванням та, відповідно, страхових виплат, не зафіксовано. Середня ставка страхової премії за укладеними договорами – 0,8%. Низька ставка страхової премії за договорами страхування тварин указує на те, що ці договори не покривають основних ризиків виробництва тваринницької продукції. Ймовірно, за укладеними договорами тварини використовувалися як застава для отримання кредиту.

Страховання, пов'язане з програмами фінансування сільгоспвиробників, становить приблизно третину від усіх укладених на ринку договорів та всіх застрахованих площ. Умови страхування за цими договорами дещо відрізняються від тих, які в середньому застосовуються на ринку. Зокрема, середня ставка премії за цими договорами становить 4,3%. Відповідно, частка договорів, що укладаються через Аграрний фонд, який планує закупити

1 т зерна в 2018 р. за форвардною програмою, та ДПЗКУ у загальному обсязі зібраних страхових премій становить 66%.

Загальна інформація за типами страхових продуктів, які страхові компанії використовували у 2017-му андеррайтинговому році, наведена в табл. 10. Як свідчать дані, беззаперечне лідерство договорів страхування від повної загибелі на період перезимівлі в 2017 р. Дослідження проаналізованих показників засвідчує, що в загальнорічному розподілі договорів за типом страхового продукту на перше місце вийшли договори страхування майбутнього врожаю від багатьох ризиків (37,8%). Щодо страхування від повної загибелі на період перезимівлі, то воно, як і раніше, займає найбільшу частку. Договори страхування від повної загибелі та договори страхування від повної загибелі плюс весняні заморозки в сумі дають 42,6% від усіх договорів із сільськогосподарськими виробниками.

У звітному 2017 р. продовжилася тенденція зростання ринку агрострахування, яка була відновлена в 2016 р. Про це свідчить поведінка більшості показників ринку, а саме: у 2017-му андеррайтинговому році відбулося зростання обсягу зібраних страхових премій (на 30% – у гривні та на 28% – у доларовому еквіваленті). Проаналізувавши загальний обсяг страхових зобов'язань, можемо зробити висновок, що страхова сума дещо скоротилася, що можна пояснити дією двох причин: зростанням середньої ставки премії та збільшенням бази порівняння 2016 р. через уточнення повних річних даних за 2016 р.

Середня ставка премії у 2017 р. зросла, що можна пояснити змінами, які відбулися у 2017 р. щодо використання страхових продуктів, зокрема більшим використанням продуктів мультиризикового страхування. Рівень виплат за період перезимівлі 2016–2017 рр. становить 23,9% і порівняно з попереднім періодом перевищує показник на 8,5 п. п. У період перезимівлі 2016–2017 рр. найбільше постраждали озимий ріпак та озима пшениця. Зокрема, у період перезимівлі 2016–2017 рр. найбільшого розповсюдження набули договори страхування від повної загибелі в комбінації з весняними заморозками (72,3%), тоді як у минулі роки найпоширенішими були договори страхування від повної загибелі. Якщо проаналізувати період весни-літа 2017 р., то договори страхування від згаданих ризиків, які в попередні роки домінували на ринку, становили лише 26,4% від усіх договорів і поступилися місцем договорам страхування врожаю від багатьох ризиків (мультиризик), яких на ринку було укладено 68,2%.

Висновки з цього дослідження. В Україні прогнозується подальше зростання частки органічного ринку, але виникає проблема із сертифікованою сировиною, землею і, врешті-решт, самою виробленою органічною продукцією, яка повинна відповідати високим стандартам якості. Чинниками успішного розвитку ринку органічного виробництва в Україні є створення певної інфраструктури і надання впевненості аграрним виробникам. Закордонні країни, зокрема Швейцарія, вже

Таблиця 10

Використання страхових продуктів у 2017 р.

Програма	Частка договорів	Частка застрахованої площі	Частка страхової суми	Частка зібраних премій
Мультиризик (страхування майбутнього врожаю)	37,8%	33,1%	68,2%	77,4%
Повна загибель + весняні заморозки	32,2%	43,2%	10,1%	9,6%
Поіменовані ризики	14,8%	13,3%	16,2%	5,8%
Повна загибель	10,4%	6,5%	2,7%	3,6%
Часткова та повна загибель + весняні заморозки (для озимих культур)	2,0%	1,1%	0,1%	1,7%
Продукт МФК «Тотал»	1,9%	1,3%	0,7%	1,0%
Мультиризик (страхування посівів до збирання)	0,9%	1,5%	1,8%	0,9%
Багаторічні насадження (яблуні)	0,1%	0,0%	0,1%	0,01%
Загалом	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Джерело: за даними офіційного веб-сайту «Форіншурер». URL: <https://forinsurer.com/files/file00624.pdf>

використовують систему об'єднаних у збутовій і виробничій органічній сфері, зокрема: потужна об'єднуюча «парасолькова» організація «Біо Свісс» (Bio Suisse); дослідний інститут органічного сільського господарства (FiBL), що має високу репутацію у швейцарському суспільстві; мережі супермаркетів, які багато інвестують у просування органічних продуктів; велика частка гірських районів, що мають м'ясне і молочне виробництво, яке простіше перевести на органічне виробництво, ніж рослинництво чи овочівництво; система субсидій для підтримки фермерів за середнього розміру податку 40%, що включається у ціну виробленої продукції; високоякісні консультаційні послуги для органічних госпо-

дарств; мито-захист для тих секторів органічного виробництва, в яких Швейцарія має достатньо власної пропозиції. Наприклад, високе мито на імпорт органічних кормів, але нижче на зернові та зернобобові, які використовуються швейцарськими переробниками для виробництва кормів. За досліджений період відбулися суттєві зміни у страхуванні сільськогосподарської продукції. Страховий захист органічного виробництва сприятиме стрімкому зростанню ринку якісних органічних продуктів та забезпечує беззбиткову діяльність сільськогосподарським виробникам, а здійснення агрострахування дійсно дає змогу попередити шкідливу дію непередбачених чинників і обставин.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» від 12.02.2015 № 191-VIII. Відомості Верховної Ради. 2015. № 21. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/425-18>.
2. Закон України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» від 10.07.2018 № 5448-д. Відомості Верховної Ради. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/425-18>.
3. Постанова КМУ «Про затвердження Детальних правил виробництва органічної продукції (сировини) рослинного походження» від 31 серпня 2016 р. № 587. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/587-2016-%D0%BF>.
4. Беляєва Н.В. Сучасний стан виробництва органічної продукції в Україні та світі. Інноваційна економіка. 2013. № 1. С. 151–155.
5. Зоря П.С. Виробництво екологічно чистої продукції: проблеми та виклики сьогодення. Економіка і управління. 2014. № 3. С. 45–50.
6. Ковальчук С.Я. Виробництво органічної продукції – аграрна спеціалізація України на міжнародному ринку. Збірник наукових праць ВНАУ. 2013. № 3 (80). С. 104–110.
7. Мамалига С.В. Розвиток ринку органічної продукції в Україні. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. 2012. № 2(28). Т. 1. С. 270–279.
8. Офіційний веб-сайт Федерації органічного руху України. URL: <http://www.organic.com.ua>.
9. Сидорук Б. Органічне сільськогосподарське виробництво: ефективність і перспективи розвитку. Агро-Еліта. 2018. URL: <http://agroprod.biz/2018/06/20/orhanichne-silskohospodarske-vyrobnytstvo-efektyvnist-i-perspektyvu-rozvytku/>.
10. Славгородська Ю.В. Виробництво органічної продукції: стан і перспективи. Вісник Полтавської державної аграрної академії. 2016. № 4. С. 49–54.
11. International Federation of Organic Agriculture Movements. URL: <https://www.ifoam.bio/>.
12. The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2013 / H. Willer, J. Lernoud, L. Klicher. Bonn: Research Institute of Organic Agriculture (FiBL), Frick and IFOAM – Organic International, 2013. 340 p.

REFERENCES:

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Law of Ukraine “On the Production and Circulation of Organic Agricultural Products and Raw Materials”, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/425-18> (Accessed 2 February 2015).
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2018), The Law of Ukraine “On Basic Principles and Requirements for Organic Production, Circulation and Marking of Organic Products”, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/425-18> (Accessed 10 July 2018).
3. Cabinet of Ministers of Ukraine (2016), “Resolution on Approval of Detailed Rules for the Production of Organic Products (Raw Materials) of Plant Origin” available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/587-2016-%D0%BF> (Accessed 31 August 2016).

4. Belyaeva N. V. (2013) Suchasnyy stan vyrobnytstva orhanichnykh produktiv v Ukraini ta sviti [Current state of production of organic products in Ukraine and the world]. Innovative economics, no.1, pp. 151-155.
5. Zorya P. S. (2014) Vyrobnytstvo ekolohichno chystoyi produktsiyi: problemy ta vyklyky s'ohodennya [Production of environmentally friendly products: challenges and challenges of the present] Economics and Management, no. 3., pp. 45-50.
6. Kovalchuk S.Ya. (2013) Vyrobnytstvo orhanichnoyi produktsiyi – aharna spetsializatsiya Ukrainy na mizhnarodnomu rynku [Production of Organic Products – Agricultural Specialization of Ukraine in the International Market] Collection of scientific works of VNAU, no. 3 (80), pp. 104-110.
7. Mamaliga S.V. (2012) Rozvytok rynku orhanichnoyi produktsiyi v Ukraini [Development of Organic Products Market in Ukraine] Collection of scientific works of Tavria State Agrotechnological University. no. 2 (28), vol. 1, pp. 270-279.
8. Official website of the Federation of Organic Movement of Ukraine [Online], available at: <http://www.organic.com.ua>.
9. Sidoruk B. (2018) Orhanichne sil's'kohospodars'ke vyrobnytstvo: efektyvnist' i perspektyvy rozvytku [Organic agricultural production: efficiency and prospects of development] AgroElita (electronic journal). Available at: <http://agroprod.biz/2018/06/20/orhanichne-silskohospodarske-vyrobnytstvo-efektyvnist-i-perspektyvy-rozvytku/>.
10. Slavgorodskaya Yu.V. (2016) Vyrobnytstvo orhanichnoyi produktsiyi: stan i perspektyvy [Production of organic products: state and prospects] News of the Poltava State Agrarian Academy, no. 4, pp. 49-54.
11. International Federation of Organic Agriculture Movements [Online], available at: <https://www.ifoam.bio/>.
12. Willer H. The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2013 / H. Willer, J. Lernoud, L. Klicher. – Bonn : Research Institute of Organic Agriculture (FiBL), Frick and IFOAM – Organic International, 2013. – 340 p.